

Kuva-yı Milliye'den Düzenli Orduya Geçiş Süreci Gelişmeleri ve Birinci İnönü Savaşı'na Etkileri¹

Rıdvan BAL²

Başvuru Tarihi: 13.01.2021

Kabul Tarihi: 16.02.2021

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Öz

Bu çalışmanın amacı işgale uğrayan Anadolu topraklarında gerçekleştirilen bağımsızlık savaşına giden sürecin başlangıcını incelemektir. Türk halkının mücadelesini, Türk Kurtuluş Savaşını (İstiklal Harbini) anlatan yayınların ve dokümanların analizi, bu çalışmanın araştırma yöntemini oluşturmuştur. Kuva-yı Milliye olarak adlandırılan oluşum, bölgesel kurtuluş için bir araya gelmiş vatansever insanların kurduğu ve merkezî bir komutanlığa bağlı olmayan silahlı direniş gruplarıdır. Bir çeşit gerilla savaşı uygulayan, genellikle kendilerini emir komuta eden liderlerinin ya da yaşadıkları bölgelerin adı ile anılan bu kuvvetler, başlangıçta işgal kuvvetlerine ciddi zararlar vermiştir. Büyük Millet Meclisi'nin açılışından itibaren askerî harekâta yönelik uygulamalar hayata geçirilmeye başlanmış, bu doğrultuda Kuva-yı Milliye'nin sonlandırılıp düzenli orduya geçiş kararı alınmıştır. Düzenli ordu saflarına katılmayı reddeden Çerkez Ethem isyan etmiş, tüm uyarı ve görüşmelere rağmen bu girişimi barış yoluyla çözülememiştir. Batı ve Güney Cephelerine bağlı birliklerden oluşan bir takip kuvveti ile Kuva-yı Seyyare'ye karşı başlatılan harekât, isyancıların saf dışı bırakılmaları, bazılarının teslim olarak düzenli ordu saflarına katılışı ve bir bölümünün de Çerkez Ethem ile beraber Yunan ordusuna sığınmasıyla sonuçlandırılmıştır. Bu gelişmeleri bir fırsata çevirmek isteyen Yunan Küçük Asya ordusu 6 Ocak 1921 günü ileri harekâta geçerek İnönü'ye ulaşmıştır. Şiddetli muharebelerin yaşandığı İnönü'de yer yer Türk mevzilerini ele geçiren Yunan birlikleri, takviye kuvvetlerinin gelmemesi ve Türk askerlerinin savunma hattında güçlü direnişi nedeniyle 10/11 Ocak'tan itibaren eski mevzilerine geri çekilerek savaşı sonlandırmıştır. Batı Cephesinde Yunan ordusuna karşı icra ettiği ilk muharebeden galip çıkan düzenli ordu birliklerinin bu başarısı gelecek savaşlar için umut vermiş ve tüm ulusun moralini yükseltmiştir.

Anahtar Kelimeler: Millî Mücadele, Kuva-yı Milliye, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Birinci İnönü Savaşı, Düzenli Ordu

Atıf: Bal, R. (2021). Kuva-yı Milliye'den düzenli orduya geçiş süreci gelişmeleri ve Birinci İnönü Savaşı'na etkileri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(Özel Sayı), 25-42.

¹ Bu çalışma etik kurul izin belgesi gerektirmemektedir.

² Araştırmacı, ridvanbal198413@gmail.com, ORCID: 0000 - 0002 - 3834 - 7304

Transition Period from Kuva-yı Milliye to Regular Army and Its Effects on the First Battle of İnönü

Rıdvan BAL³

Submitted by: 13.01.2021

Accepted by: 16.02.2021

Article Type: Research Article

Abstract

The aim of this study is to examine the instance of the process that lead to the war of independence in the occupied Anatolian lands. The formations called as National Forces (Kuva-yı Milliye) are armed resistance groups which are formed by patriotic people who have come together for regional liberation and are not under a military command. Beginning from the opening of the Grand National Assembly, new decisions for military operations have started to be implemented. The decision to terminate National Forces and transfer to the regular army has been taken in this period. Çerkez Ethem, one of the most important leaders of the National Forces, rebelled by refusing to join the regular army. An operation was launched against Mobile Forces (Kuva-yı Seyyare) of Ethem, which ended in the elimination of the rebels. At the end of the operation some surrendered and joined to the regular army and some of them taking refuge in the Greek army with Çerkez Ethem. Greek Asia Minor army troops that wished to make this instance an advantage, attacked forward to west direction on January 6, 1921 and reached İnönü. They captured some Turkish defense positions around İnönü where fierce battles took place. However, due to the non-arrival of Greek reinforcements and the strong resistance of the Turkish troops in the defense lines, they retreated to their initial positions and ended the war. The success of the Turkish regular army units which won their first battle against the Greek army on the Western Front, gave hope for future battles and raised the morale of the Turkish nation.

Keywords: National Struggle, Kuva-yı Milliye, Turkish Grand National Assembly, First Battle of İnönü, Regular Army

³ Researcher, ridvanbal198413@gmail.com, ORCID: 0000 - 0002 - 3834 - 7304

Giriş

30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması, dünyanın en güçlü devletlerinden biri olmuş Osmanlı Devleti'nin tarih sayfalarından silinmesine yol açan Sèvres (Sevr) Barış Antlaşmasının dayanağı ve ön çalışması olmuştur. Nitekim antlaşma maddeleri ile egemenlik hakları ortadan kaldırılan Osmanlı Devleti'nin her yönüyle vesayet altına alınması için gereken düzenlemeler tasarlanmış askerî, siyasi ve ekonomik olarak yok edilerek devletin tüm kaynaklarının İtilaf Devletlerine bırakılmasının önü açılmıştır. Müttefiklerin kendi güvenliklerini tehdit edecek bir durumun ortaya çıkmasını gerekçe göstererek herhangi bir stratejik noktayı işgal hakkına sahip olması; sınır ve iç güvenlik amacıyla elde tutulacak az sayıdaki asker dışında, Türk ordusunun derhal terhis edilmesini istemesi gibi hayati maddeler, İtilaf Devletlerinin niyet ve planlarını açığa çıkarmıştır.

Bu antlaşmayı pek olumsuz olarak değerlendirmeyen Hükümet yetkililerince devletin bağımsızlığının ve saltanatın hukukunun korunduğu, İstanbul'a bir tek düşman askerinin çıkamayacağı açıklaması yapılmış, antlaşma neredeyse bir başarı olarak aktarılmıştır. Ahmet Tevfik (Okday) Paşa tarafından kurulan yeni hükümetin Eğitim Bakanı Rıza Tevfik, işgallerle ilgili sıkıntı ve endişelerini gündeme getiren milletvekillerine "... *el-hükümü-li-l-galip* (hüküm galibindir, kazanan haklıdır) *Almanya'yı bile dize getiren bir düşman, bazı noktaları işgal ederim derse, haklı sayılır...*" (Turan, 2004, s. 90) şeklinde açıklama yapmaktan çekinmemiştir. O tarihte Yıldırım Ordular Grubu Komutanı olan Mustafa Kemal Paşa ise "... *Osmanlı Hükümeti bu mütareke (ateşkes) ile kendini kayıtsız şartsız düşmana teslim etmeye muvafakat etmiştir (uygun görmüştür). Bu Mütareke olduğu gibi tatbik edildiği takdirde, memleketin baştan nihayete kadar işgal ve istilaya maruz olacağı şüphesizdir...*" (Eroğlu, 2009, s. 73) sözleri ile endişe ve çekincelerini belirtmiş, konu ile ilgili olarak Sadrazamlık makamına yazılı bir rapor sunmuştur.

Ateşkes Antlaşmasının maddelerine dayanarak ilk işgale 3 Kasım 1918'de Musul'dan başlayan İtilaf Devletleri, Boğazların silahsızlandırılmasından sonra 13 Kasım 1918'de altmış bir gemilik işgal donanmasını Dolmabahçe önlerine demirleyerek başkentin işgalini başlattı. İngiliz, Fransız ve İtalyan gemilerinin yanında on sekiz Yunan savaş gemisinin ve özellikle Averof zırhlısının, Yunan millî marşı çalarak İstanbul Rumlarının alkışlarıyla İstanbul'da bulunması; Leon muhribinin ise İzmir limanına demir atması dikkat çekici bir ayrıntıydı (N. Erdem, 2009, s. 105). Çok sayıda yerleşim merkezinin işgal edildiği, kritik tesis, nokta ve ulaşım hatlarının Müttefiklerin kontrolüne girdiği günlerde tüm ulusu endişeye sevk eden haberler Paris'ten geldi.

Birinci Dünya Savaşı'nı sona erdiren anlaşmaları oluşturmak üzere 18 Ocak 1919'da Paris'te çalışmalarına başlayan barış konferansına otuz iki devlet katıldı ancak toplantıda özellikle İngiltere, Fransa, İtalya ve ABD heyetleri söz sahibi görünümündeydi (Armaoğlu, 1983, s. 145). Konferansın en başarılı sonuçlarından birini ise Yunanistan elde etti. İtalya ile çakışan bazı talepleri ustalıkla lehine çeviren Yunanistan Başbakanı Elefterios Venizelos, genel olarak İzmir ve Ege Bölgesi, Trakya, Trabzon çevresi, İmroz, Bozcaada, Rodos ve On İki Adanın Yunanistan'a verilmesini talep etti. İtalya'nın kendi kararıyla İzmir ve çevresine yapacağı bir çıkarmadan endişe duyan "Üçler" (ABD, İngiltere, Fransa), İzmir'in Yunanlılar tarafından işgaline onay verdi. *İngiltere Başbakanı* David Lloyd George, *Venizelos ile yaptığı görüşmede "...Bugün Başkan Wilson, Bay Clemenceau ve ben, İzmir'i işgal etmenize karar verdik. Hazır askeriniz var mı?"* (Macmillan, 2004, s. 423) diye sordu. Bu tarihi *fırsatı kaçırmak istemeyen Venizelos hazır olduklarını bildirince İzmir'in işgal tarihi olarak 15 Mayıs 1919 günü belirlendi.*

Osmanlı Devleti'nin görüşlerini aktarmak üzere Paris'e giden Damat Ferit Paşa, savaştan dolayı bir sorumluluklarının olmadığını, asıl sorumluluğun Almanlarda ve İttihat Terakki liderlerinde olduğunu belirten bir savunma yaptı. Aldığı cevaplar Türkleri nasıl bir gelecek beklediğinin ön habercisiydi. İlk tepki Fransa Başbakanı *Georges Benjamin Clemenceau*'ten geldi. Türk egemenliğinden kurtulan her

toplumda refah ve kültür seviyesinin yükseldiğini ileri süren Clemenceau, Türkler tarafından fethedilen yerlerdeki tüm halkın, dinleri ne olursa olsun mahvedildiğini ağır bir dille ilettiler. Türkleri “...yeteneksiz, beceriksiz, rüşvetçi sahtekârlar...” (Ş. Erdem, 2002, s. 96) olarak niteleyen Clemenceau’ten sonra görüşlerini açıklayan Thomas Woodrow Wilson ise Anadolu’da büyük bir Ermenistan Devleti kurmak istediğini, ayrıca Orta Doğu’daki toprakların da Osmanlı Devletinden koparılacağını ifade etti. Konferansa katılan tüm işgal kuvvetlerinin temsilcilerinde olduğu gibi “...Türklerin İstanbul’dan kovulmaları gerektiği kanaatinin yıl geçtikçe kendisinde kuvvet bulduğunu...” (Kurat, 1990, s. 59) söyleyen Wilson’ın da Türklerle karşı ön yargılı planları açıkça görüldü.

Yunan Evzon alaylarının 15 Mayıs 1919 saat 08’den itibaren Kramer Otel’in önündeki iskeleden karaya ayak basmasıyla İzmir’in işgali başladı (Türkmen, 2001, s. 130). Süratle Anadolu içlerine ilerleyen güçlü Yunan birlikleri karşısına çıkan yerel direniş unsurları doğal olarak belli bir süre sonra başarısız oldu ve işgaller genişledi. Ülkede yaşanan olumsuzlukları da değerlendiren Yunan Ordusu, düzenli Türk birliklerinin kurulması ve güçlenmesine kadar geçen süre içinde ilerlemesini sürdürdü. Padişah’tan ve İstanbul Hükümetlerinden beklediği tepkiyi göremeyen Türk Ulusu, yıllar süren savaşların neden olduğu yıkım ve çaresizliğe rağmen bağımsızlık inancıyla kendi çevresinde örgütlenmeye, kurtuluş çareleri aramaya başladı.

Bu girişimlerin ilk ışığı, daha 4 Şubat 1919 tarihinde Alemdar Gazetesi yazarı Refii Cevat (Ulunay) ile yaptığı görüşmede Mustafa Kemal Paşa’nın anlattıklarında yer almıştı. Tek kurtuluş yolunun Anadolu’ya geçmek olduğunu belirten Mustafa Kemal Paşa: “Bugün herhangi bir teşkilatçı Anadolu’ya geçer de milleti silahlı bir direnişe hazırlarsa bu yurt kurtarılabilir” deyince Refii Cevat “Paşam, millî direniş, güzel ama neyle? Hangi askerle, hangi silahla, hangi parayla? Maalesef paşam, kupkuru bir çölden farksız oldu bu güzel vatanımız” karşılığını vermişti. Mustafa Kemal Paşa “Öyle görünür Refii Cevat Bey, öyle görünür. Ama çölden bir hayat çıkarmak lazımdır. Çöl sanılan bu alemde saklı ve kuvvetli hayat vardır. O, Türk Milletidir. Eksik olan şey teşkilattır. Bu teşkilat organize edilebilirse vatan da millet de kurtulur...” (Atay, 1955, s. 118) ifadesiyle Kuva-yı Milliye ruhunu işaret etmişti. Bu inancın bir yansıması olarak 23 Temmuz-7 Ağustos 1919’da gerçekleşen Erzurum Kongresinde alınmış “Kuva-yı Milliye’yi etken ve millî iradeyi hâkim kılmak esastır” kararı, bir liderin öngörülü girişimleriyle kurtuluş mücadelesinde izlenecek yolu belirlemişti.

Kuva-yı Milliye

Türk Dil Kurumunun sözlüklerinde ve konuyla ilgili benzer çalışmalarda genel olarak “Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra Yunanların İzmir’i işgal etmeleri ve Anadolu’da ilerlemeleri üzerine kurulan ve onlara karşı savaşan millî teşkilat, ulusal kuvvetler” şeklinde açıklanan kavram, yazım kuralları çerçevesinde “Kuvayımillîye” olarak tek sözcük halinde yer almaktadır (Demirel, 2019, s. 309; Kuvayımillîye, t.y.). Bu tanımlar gelişmeleri sadece Yunan işgali açısından ele almakta ve Batı Anadolu ile sınırlandırmaktadır. Bu bir eksiklik zira Türkiye’de yaşananlar sadece bir bölge ile sınırlı olmayıp tüm ülkede benzer şartlarda yaşanmış bir direnişinin özetidir. Kuva-yı Milliye tamlamasının ise duyulduğu gibi “Kuvayımillîye” şeklinde yazılması gerektiğini savunanlar yanında, Arapça kökenli bir sözcük olması nedeniyle aynı şekilde kullanılması gerektiğini belirten dilbilimciler de vardır. Kavram tartışmalarının dışında olarak bu çalışmanın içeriği doğrultusunda tarihi özelliği de göz önüne alınarak “Kuva-yı Milliye” kullanılmıştır.

Türk Kurtuluş Savaşı’nın önemli bir sürecini ifade eden Kuva-yı Milliye, basit ve derin olarak iki temel anlam içermektedir. Basit anlamda bu kuvvetler işgale karşı direnmek için bir araya toplanmış silahlı unsurları, çeteleri, düzensiz askerî teşkilleri belirtir. Derin anlamında ise bir ulusun silahlı insan gücüyle beraber maddi ve manevi tüm güçleri yer alır. Bir teşkilatlanma, bir halk hareketi altında ulusal güçlerin

düşmana direnişidir (Abadan, 1972, s. 101-104; Ercan, 1985, s. 231; Coşkun, 1996, s. 56). İçerdiği özellikler olumlu bir izlenim veriyor olsa da Kuva-yı Milliye bir araçtır, amaç ya da hedef olmamıştır. Özellikle Millî Mücadele lideri bu konuda başından beri düşüncesini açıkça belirtmiş, Kuva-yı Milliye'nin geçici bir uygulama olduğunu hissettirmiş ancak mevcut şartlar gereği belli bir güce ulaşana kadar bu dağınık yapılanmaya destek olmak zorunda kalmıştır.

Bu oluşumun büyük bölümünü meydana getiren ve askerî olmayan birimler, kendilerine emir komuta eden liderlerinin ya da yaşadıkları bölgelerin adı ile anılan, bir tür gerilla savaşı yapan ve merkezî bir komutanlığa bağlı olmayan silahlı gruplardır. Kimi zaman disiplinsiz davranışları nedeniyle yöre halkı ile ters düşmüş olan bu gruplar, bölgesel kurtuluş için çok faydalı eylemlerde bulunan ve bir toplumun özgürlük-bağımsızlık inancını yaşatan anlayışı günümüze kadar sürdüren vatansever insanlar topluluğudur. Mustafa Kemal Paşa, Samsun'a çıkışından itibaren hem Kuva-yı Milliye grupları hem de ulusal dernek ve örgütlerle yakın ilişki kurarak temasta olmuş, devamlı haberleştiği bu oluşumların tüm yurda yayılması için girişimlerde bulunmuştur.

Kuva-yı Milliye Anadolu insanının güç birliği etmesiyle oluşan, ilk kurşunla başlayıp Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna giden yolu açan maddi ve manevi güçtür. Bir ulusun kurtuluş mücadelesinde atılan ilk kurşun mutlaka çok önemlidir ama bu ilk kurşunu kimin attığından ziyade, bir toplumun yok edilmek üzere iken direnişe geçecek azim ve iradeyi göstermesi anlamlıdır. 1918 yılının iletişim ve kontrol ortamı düşünüldüğünde kimin, ne zaman ve nerede ilk kurşunu attığını net olarak belgelemek pek mümkün görülmemektedir. Kesin bilgi ve belgeler olmadığı sürece böyle bir liste yapmak ne uygundur ne de gerekli! Buna rağmen kronolojik bir ifade gerekirse, bugünkü bilgiler ışığında ilk kurşun 19 Aralık 1918 günü Dört Yol İlçesi Karakese Köyünde, Kara Mehmet ve arkadaşları tarafından atılmıştır (Seyfeli, 1996, s. 402). Batı Cephesinde ilk kurşun ise İzmir'in işgal edildiği gün Hasan Tahsin tarafından atılırken Ödemiş'te halk silaha sarılmış, sonrasında 28 Mayıs 1919 günü Ayvalık'ı işgal etme girişiminde bulunan Yunan askerlerine, 172. Alay Komutanı Yarbay Ali (Çetinkaya) Bey tarafından ateş emri verilmiştir. Adı geçen kişiler ve kimliği bilinmeyen niceleri, devleti yönetenlerin "*İşgalcilere ateş açılmayacak!*" emrine rağmen cesaretle ilk kurşunu atarak özgürlük savaşını başlatmıştır.

Doğaldır ki aynı çevrede yaşayıp bu kutsal mücadeleyi reddeden, katılmayan ve desteklemeyenler de olmuştur. İşgallerin yayılmasına paralel düşman baskıları, uzun yıllar süren savaşların verdiği bıkkınlık ve çaresizlik, İstanbul Hükümetlerinden gönderilen direniş karşıtı mesajlar gibi olumsuz etkiler nedeniyle Kuva-yı Milliye'ye karşı çıkan ve bölgelerinde görmek istemeyen çok sayıda kişi görülmüştür. Kendilerini direnişe davet eden heyete verilmiş şu cevap, bölge halkının içinde bulunduğu ruh halini özetlemiştir: "... *Elinizde neyin var? Koca bir orduya karşı elinizde bir kıcı kırık tüfeğiniz bile yok Ortada bir hükümet var. O bir şey yaparsa yapar. Yapmazsa bizden bir şey beklemeyin. Nereden geldiyseniz oraya dönün. Bizim de başımızı belaya sokmayın*" (Aydemir, 1977, s. 150).

Oldukça zorlu geçen bu süreçte işgal güçleriyle sürdürülen silahlı mücadele kadar Saltanat Makamı ve İstanbul Hükümetlerinin, Mustafa Kemal Paşa ve Anadolu'da yürüttüğü direniş engelleme çalışmaları da yapılan planlamaları ötelemiştir. İstanbul'un resmen işgal edilmesi, Mebusan Meclisi'nin (Seçilmiş milletvekillerinden oluşan Osmanlı Meclisi) dağılması üzerine Mustafa Kemal Paşa yeni bir hamle yaparak olağanüstü yetkilere sahip bir meclisin Ankara'da toplanması kararını, Heyet-i Temsiliye (Temsil Heyeti, Erzurum ve Sivas Kongreleri ile oluşturulmuş geçici yürütme organı) adına kolordu komutanlıklarına, valiliklere, bağımsız sancaklara duyurmuştur (Keskin, 2020, s. 188-189). Bu girişim Millî Mücadele liderinin düzenli ordu düşüncesini gerçekleştirebileceği gelişmelerin önünü açmıştır çünkü onun ilk önceliği bir meclis toplamak ve orduyu yeniden düzenleyebileceği hukuki alt yapıyı sağlamlaştırmaktır. Yaşanan gelişmelerden üzüntü duyan, işgallerin ilerlemesi ve ülkenin içinde bulunduğu kötü durum nedeniyle öncelikle bir an önce ordu kurularak mücadeleye geçilmesini

düşünenlerin sayısı az değildir. Bunlardan biri olan gazeteci Yunus Nadi (Abalıoğlu) Bey bu düşüncesini Mustafa Kemal'e ilettiğinde şu cevabı almıştır: “...*Evvela meclis, sonra ordu Nadi Bey. Orduyu yapacak olan millet ve onun yerine meclistir. Çünkü ordu demek yüz binlerce insan, milyonlarca ve milyonlarca servet ve varlık demektir. Buna iki üç şahıs karar veremez...*” (Nadi, 1978, s. 263). Bu doğrultuda, Büyük Millet Meclisi (BMM, Şubat 1921'den itibaren TBMM kullanılmıştır) açılışından itibaren askerî harekâta yönelik tedbirleri yavaş yavaş fakat kararlı bir şekilde hayata geçirmeye başlamıştır.

Yasama ve yürütme görevini birlikte yürüten BMM, İcra Vekilleri Heyeti (Bakanlar Kurulu) üyeleri üzerinde sıkı bir denetim hakkı bulunan, gerektiğinde görevden alma yetkisine sahip otoriter bir meclisti. Meclis Başkanı'nın fiilen devlet başkanı ve başbakanlık görevlerini yürüttüğü kabinede yer alan bakanlıklar arasında Genelkurmay Başkanlığının da bulunması dikkat çekici bir özellikti. Kozan Milletvekili Mustafa Fevzi (Çakmak) Paşa'nın yürüttüğü Savunma Bakanlığı ve Edirne Milletvekili Albay Mustafa İsmet (İnönü) Bey'in komuta ettiği Genelkurmay Başkanlığı (Kocatürk, 2000, s. 160), kabinede askerî konuları şekillendirecek, Mustafa Kemal Paşa'nın askerî kararlarını hayata geçirecek makamlar oldu. Yunan taarruzlarının ilerleme kaydetmesi üzerine milletvekillerinin eleştirilerinin de artmasıyla cephelerde yeni düzenlemeye giden Hükümet, Doğu ve Batı olarak adlandırılan iki cephe oluşturdu. Bölgelerindeki tüm askerî ve sivil birimlerin amiri olarak Doğu Cephesi Komutanlığına Kâzım (Karabekir) Paşa'nın, Batı Cephesi Komutanlığına Ali Fuat (Cebesoy) Paşa'nın atanması sağlandı.

Cephe Gelişmeleri

İngiliz-Fransız iş birliği ile işgal edilen Güneydoğu Anadolu toprakları, iki devlet arasında yapılan anlaşma ile sadece Fransızların kontrolüne bırakıldı. Kendi üniformalarını giydirerek Ermenileri de bünyesine alan Fransızlar, Adana'nın kuzeybatısındaki Toros geçitlerinden başlayıp, Fırat Nehri doğusuna kadar olan geniş bir bölgeyi işgal altına aldı. Bu gelişmelerden güvence alarak bölgenin sahibi kendileriymiş gibi davranan Ermenilerin zulüm ve işkenceleri dikkat çekici hale geldi. Kilikyalılar Cemiyeti çatısında örgütlenmeye başlayan bölge halkı, Kuva-yı Milliye liderleri komutasında topraklarını işgal eden Fransızlara ve Ermenilere karşı mücadeleye girdi (Eroğlu, 2009, s. 132). Antep, Maraş, Urfa ve Adana illeri ile çevrelerinde, Kuva-yı Milliye unsurlarının ağır kayıplar verdirdiği Fransızlar genel durumu görüşmek üzere Ankara'ya bir heyet gönderdi. Yapılan görüşmelerden sonra 29/30 Mayıs 1920 gecesi yürürlüğe girecek olan yirmi günlük ateşkes anlaşması yapıldı (Kocatürk, 2000, s. 166). Fransa'nın, müttefiki İngiltere'den ayrı hareket edeceğini öngören Mustafa Kemal Paşa'nın liderliği ile “*askerî muharebe taktikleriyle yapılan yüksek diplomasi örneklerinden*” (Özdemir, 2019, s. 226) bir anlaşma imzalanarak Güneydoğu Anadolu bölgesi kısmen kontrol ve güven altına alındı.

Doğu Cephesindeki gelişmeler başlangıçta Bolşeviklerle görüşmelerin yapıldığı ve çeşitli yardım anlaşmaların tartışıldığı dönemde kesin sonuçlu muharebeler yerine bekleme ve izleme politikasına sahne oldu. Ancak Ermenilerin Nahçıvan, Zengezur ve Şuşa bölgesinde katliamlara başlaması, Müslüman-Türk köylerini yakarak batıya ilerlemesi ve nihayet Gümrü ve Iğdır'ı işgal ederek Oltu istikametinde saldırıya geçmesi planları değiştirdi (Genelkurmay Başkanlığı, 1984, s. 404-405). Yerel güçlerin savunma ve direnme gücü etkisiz kalınca askerî harekât için karar verildi. Erzurum'daki 15. Kolordu Komutanı Kâzım Paşa'nın uzun zamandır istediği fakat Mustafa Kemal Paşa'nın, zamansız bir harekâtın uzun vadede zararlı olabileceği değerlendirmesi nedeniyle onaylamadığı askerî harekât için artık izin verildi. Türk birliklerinin taarruzu ile Ermeniler yenilgiye uğratıldı, kaybedilen topraklar geri alındı. Geri çekilmek zorunda kalan Ermeniler BMM'nin istediği şartları kabul edip ateşkes istedi. 17 Kasım 1920'de ateşkes, 2/3 Aralık 1920 tarihinde de Gümrü Barış Antlaşması imzalandı (Okur, 2011, s. 75). Türkiye adının kullanıldığı ilk uluslararası antlaşma olan Gümrü Antlaşması ile Sévres'de Ermenilere tanınan haklar ortadan kaldırıldı, BMM'nin hukuki varlığı resmen tanınmış oldu. Bölgede barışın sağlanması ile buradaki bazı kuvvetler Batı Cephesine kaydırıldı. Doğu ve Güney Cephelerini

Kuva-yı Milliye ile işgalden kurtaran ve siyasi olarak varlığını kabul ettiren BMM, asıl cephe olarak değerlendirildiği ve İngiliz destekli Yunan kuvvetlerinin işgale devam ettiği Batı Cephesinde mücadele için hazırlıklara başladı.

1920 yılının yaz aylarında Doğu ve Güney Cephelerinde olumlu gelişmeler görülürken Batı Cephesinde kritik günler yaşanmakta, Yunan ordusu ileri harekâtına devam etmekteydi. San Remo'da bir konferans düzenleyen İngiltere, Fransa ve İtalya, esaslarını belirledikleri bir barış anlaşmasını Osmanlı Devleti'ne zorla kabul ettirmek için yeni bir Yunan taarruzunun faydalı olacağını düşündü. 22 Haziran 1920'de Bursa-Uşak-Nazilli yönünde başlatılan yeni bir ilerleme hızla gelişti. İngilizler bu ilerlemeyi desteklemek için Mudanya ve Karamürsel'i işgal etti (Turan, 1998, s. 229). Az sayıda ve yetersiz durumdaki askerî birlikler ile efelerin yöre halkından oluşturduğu Kuva-yı Milliye unsurları kısmi başarılar elde etmiş olmasına rağmen Yunan birliklerinin takviye edilerek güçlendirilmesi sonucu bir süre sonra geri çekilmek zorunda kaldı. Batı Anadolu yerleşim birimlerinin sırayla işgale uğraması tüm ülkede üzüntü ve tepkiyle karşılanırken BMM Hükümeti de sert şekilde eleştirilmeye başlandı. Böyle bir gelişmeyi bekleyen Mustafa Kemal Paşa bu olumsuzluğu fırsata çevirebilmek amacıyla Ali Fuat Paşa'nın komutasındaki Batı Cephesinde yeni bir oluşum başlatarak mevcut tüm kuvvetleri Cephe Komutanına bağladı. Birliklerin subay kadroları da her fırsatta İstanbul'dan Anadolu'ya geçen çeşitli rütbedeki subaylarla doldurulmaya başladı.

Mustafa Kemal Paşa'nın bir an önce düzenli ordu oluşturma düşüncesini ısrarla sürdürmesi, Batı Cephesinde yaşanan bazı dikkat çekici ilişkiler hakkında elde ettiği bilgilerden de kaynaklanmaktaydı. Bir askerî birlik için en önemli konuların başında gelen disiplin, hiyerarşi ve emir komuta birliğinin sağlanamadığı yönünde endişeleri vardı. Eskişehir'de bulunan Batı Cephesi Komutanı ve subayların askerî uniformalarını çıkardıkları, bölgede Çerkez Ethem Bey ve adamlarının sözünün dinlendiği konusunu, Çanakkale Cephesinden silah arkadaşı Behiç (Erkin) Bey ile paylaştı. Türk Kurtuluş Savaşının özel bir parçasını oluşturmuş demiryollarının hayata geçirilmesi ve başarıyla kullanılmasının mimarı olan Behiç Bey'e "*git Ali Fuat'a söyle, bu kara kuvvetle (Ethem'i kastederek) bu iş yürümez, ordu yapmak lazımdır*" (Özdemir, 2019, s. 227) diyerek bazı açıklamalarda bulundu. Bu sözleri Eskişehir'de Ali Fuat Paşa'ya ileten Behiç Bey'in aldığı cevap hem düşündürücü hem vahimdi: "*...O buranın vaziyetini bilmez, akşam geliriz, konuşuruz...*" (Özdemir, 2019, s. 227). Birkaç gün sonra cephedeki birlikleri ziyaret ve denetlemelere başlayan Mustafa Kemal Paşa'nın düşünce ve değerlendirmelerinde ne kadar haklı olduğu görülecekti.

Yunan birliklerinin Uşak'ı ele geçirmek üzere yığınak yaptığı haberleri üzerine bölge hakkında bilgi almak için Savunma Bakanı Fevzi Paşa ve Genelkurmay Başkanı Albay İsmet Bey ile Afyon'a giden Mustafa Kemal Paşa, burada Albay Fahrettin (Altay) Bey ile görüştü. Bu esnada Batı Cephesi Komutanının onlarla beraber bulunmaması dikkat çekici bir ayrıntıydı. Uşak'ın savunulması için takviye olarak Afyon'dan bir alay ile Çerkez Ethem Bey'in kuvvetlerinin bölgeye yetişmesi istenmişti. 29 Ağustos 1920 sabahı Yunan hücumu başladığında Çerkez Ethem Bey'in kuvvetlerinin bölgeye hiç gitmediği, takviye alayın bir taburunun ise Uşak'ta tutulduğu anlaşıldı (Altay, 1970, s. 265). Askerî teamüllerin dışında olarak heyeti karşılamayan Cephe Komutanı Ali Fuat Paşa gibi emredildiği halde birliklerini takviye olarak bölgeye sevk etmeyen Çerkez Ethem Bey, düzenli orduya geçmenin kaçınılmaz olduğunu bir kez daha göstermişti. 24 Ekim 1920 günü gerçekleştirilen Gediz Taarruzu ise Kuva-yı Milliye'nin sonlandırılıp düzenli orduya geçişin son aşaması oldu.

Gediz Taarruzu

Yaşanan mağlubiyetlerin, kaybedilen şehirlerin tüm toplum için üzüntü kaynağı olduğu dönemde moralleri düzelterek, savaşa azmi sağlayacak bir girişim olarak Gediz'de bulunan bir Yunan tümenine taarruz fikri ortaya çıktı. Özellikle Çerkez Ethem Bey'in ısrarlı tutumu üzerine Ali Fuat Paşa da bu

taarruzu uygun bulunca İsmet Bey'e telgraf çekip görüşünü istedi. Cevaben, eldeki mühimmat ve malzemenin kritik seviyede olduğu, başarı olasılığının zayıf olması nedeniyle daha uygun bir zamanda taarruz konusunun gündeme getirilmesi istendi. Bu girişimin Yunan birliklerinin Eskişehir'e de hücum etmelerine neden olabilme riski nedeniyle an itibarıyla uygun olmadığı görüşü bildirildi. Tarafların görüşlerinde ısrar etmeleri üzerine Albay İsmet Bey Eskişehir'e gidip bir görüşme daha gerçekleştirdi. Ali Fuat Paşa'yı ikna edemeyince birlik komutanlarıyla görüşülmesi ve eğer mühimmatlarının yeterli olduğunu belirtirlerse taarruzun gerçekleştirilmesine karar verildi. Bunun üzerine Ali Fuat Paşa Ertuğrul Grubu Komutanı Yarbay Kâzım (Özalp) Bey, 11. Tümen Komutanı Yarbay (Ayıcı) Arif Bey, 61. Tümen Komutanı Yarbay İzzettin (Çalışlar) Bey ve 1. Kuva-yı Seyyare Komutanı Çerkez Ethem Bey ile bir toplantı yaptı. Komutanlar yeterli mühimmatları olduğunu belirtince taarruza karar vererek Ankara'ya bilgi gönderdi (Burgaç, 2018, s. 52). Planlandığı şekilde taarruz 24 Ekim sabahı başlatıldı. Eğitim yetersizliği, olumsuz hava koşulları, birlikler arası koordinasyonsuzluk ve 1. Kuva-yı Seyyare'nin zamanında muharebeye iştirak etmemesi nedenleriyle istenen başarı elde edilemedi ve akşam saatlerinde geri çekilme emri verildi.

Taarruzun ertesi gün de devam edeceğini düşünen Yunan birlikleri de geri çekilerek Gediz'i boşalttı ve karşılıklı çekilme yaşanmış oldu. Bu arada ilçeden gelen bir kişi tarafından Yunanların Gediz'i boşalttığı bildirildi. Kontrol sonucu haberin doğruluğu anlaşılınca tekrar Gediz'e girildi ve ilçe kontrol altına alındı, durum Ankara'ya rapor edildi. Mecliste ve halk arasında sevinçle karşılanan bu haberler yüzleri güldürdü ancak cephe hattından çelişkili bilgiler gelmesi üzerine bu kez Mustafa Kemal Paşa durum hakkında ayrıntılı rapor istedi. Ali Fuat Paşa'nın bir galibiyet olarak aktardığı gelişmelere rağmen Bursa yönünden yeni bir Yunan hücumu başlaması kafaları karıştırdı. Gediz'in ele geçirilmesi sonrası gönderilen galibiyet raporları incelendiğinden aslında ortada bir askerî başarı olmadığı ortaya çıktı. Yunan ordusu bu taarruza bir cevap niteliğinde 25 Ekim 1920 günü Bursa cephesinden taarruza geçerek Yenişehir ve İnegöl'ü işgal etti. Uşak üzerinden başlattıkları taarruzla da buradaki Türk birliklerinin Dumlupınar sırtlarına kadar geri çekilmesine neden oldular. Bu taarruza onay vermeyen İsmet Bey'in vurguladığı tüm riskler gerçekleşti ve Ankara'ya gönderilen raporun içeriğinin tüm gerçekleri yansıtmadığı anlaşıldı.

Bir harekâtın başarı ya da başarısızlığı komutanın sorumluluğudur, yapılan ve yapılamayan her şeyden komutan sorumludur. Bu anlayışıyla yetişmiş bir cephe komutanının Gediz taarruzunu bir başarı olarak göstermesi, yapılan uyarılara rağmen zamansız ve gereksiz bir karar alması çok sayıda insan kaybına, mühimmat ve malzemenin eksilmesine yol açmıştır. Böyle bir harekât için özellikle Çerkez Ethem Bey'in etkisinde kaldığı, onun 7 Ekim 1920'de Ali Fuat Paşa'ya gönderdiği telgraftaki ifadelerinden anlaşılabilir. "... *Korkak yazarken ne kâr ne zarar eder derler. Gel Paşam... Şayet aksi olsa bile zararından büyük faidesini inayet-i Hakk'la görürüz...*" (Burgaç, 2018, s. 51). Stratejik ve taktik planlamaların ötesindeki, temel askerlik uygulamalarının dışındaki böyle bir kadercî anlayışın bir taarruz harekâtında belirleyici olması, muhtemelen Çerkez Ethem Bey'in daha önce elde ettiği önemli başarılarının yansımasıdır. Ne var ki Yunan kuvvetlerinin dirençli savunması karşısında yakınındaki alaylarla koordine etmeden kendi adamlarını süratle geri çekerek diğer birlikler için tehlikeli bir duruma sebebiyet veren ve Cephe Komutanlığına bilgi dahi vermeyen Çerkez Ethem Bey, kendisine gönderilen mesajlara cevap vermediği gibi uzun bir süre nerede olduğu dahi belirlenememiştir. Kardeşine de mesaj göndererek Çerkez Ethem Bey'in nerede olduğunu öğrenmek isteyen Ali Fuat Paşa'nın Kuva-yı Seyyare unsurlarını tekrar muharebeye katma çabaları karşılık bulamamıştır (Burgaç, 2018, s. 55).

Gediz taarruzundan beklenen başarı sağlanamayınca, Kuva-yı Seyyare ve taraftarları bunun sorumluluğunu düzenli ordu birliklerine yükleyerek askerlerin iyi muharebe edemediğini öne sürüp aleyhte propaganda başlattı. Buna karşılık kıta komutanları ve subaylar da Kuva-yı Seyyare'nin düşman karşısında ciddi muharebeye girişmediğini ve savaşın kaybedilmesinin sorumlularının Kuva-yı Seyyare

olduğunu iddia etti. Harekâta katılan tümen komutanlarının anılarında bu konu şöyle yer aldı: Yarbay Arif Bey Kuva-yı Seyyare'nin vazifesini yerine getirmediğini belirterek “...seyyar kuvvetler düşman karşısında sakız çığnıyor. Muharebeye girişmiyorlar... Maksatları bizi yıpratıp meydanı boş bulmaktır...” derken; Yarbay İzzettin Bey “...bu seyyar kuvvetler çok acayip. Hiçbir yere bağlı olmadan ve emir almadan hareket ediyorlar. Sonra kaçıp yanlarını açık bırakıyorlar. Bunlarla birlikte muharebe etmek çok kötü” şeklinde yorumlar yaptı (Tavukçu, 2019, s. 29-30). Her ne kadar Ali Fuat Paşa tarafından bir başarı olarak gösterilse de Batı Cephesine zarar veren bu taarruz öncesinde Albay İsmet Bey tarafından gerekli uyarılar yapılmış olsa da muhtemel gelişmeleri tahmin eden Mustafa Kemal Paşa tarafından doğrudan bir müdahale görülmedi. Batı Cephesi Komutanı'nın cepheye hâkim olamadığı ve Çerkez Ethem Bey'in etkisinde kaldığının anlaşılması üzücü bir gelişme olarak kayda geçti.

Batı Cephesinin Yeniden Düzenlenmesi, İsyanlar ve Tasfiyeler

Ali Fuat Paşa komutanlık etki ve otoritesini sarsan Gediz taarruzu sonrası Ankara'ya çağırıldı. 8 Kasım'da Ankara'ya gelen Paşa'yı karşılayan Mustafa Kemal, Kuva-yı Milliye elbiseleri içinde gördüğü komutan için: “...Batı Cephesi Komutanı'na bu kıyafeti benimseten düşünce ve zihniyet akımının, bütün Batı Cephesi üzerinde ne kadar etkili olduğunu anlamak için artık tereddüte yer kalmamıştı...” (Atatürk, 2011, s. 344) değerlendirmesinde bulunarak yeni bir yapılanmayı hayata geçirdi. Batı Cephesi Komutanlığına devam etme olasılığı kalmayan Ali Fuat Paşa, Bakanlar Kurulu kararıyla Sovyet Rusya Hükümeti nezdinde büyükelçi olarak görevlendirilerek Moskova'ya gönderildi (Cebesoy, 2011, s. 445). Gelişen durum karşısında Batı Cephesini iki kısma ayırarak Güney bölümüne Albay Refet (Bele) Bey'i, Batı bölümüne de Albay İsmet Bey'i komutan olarak görevlendirdi. Düzensiz teşkilat fikir ve siyasetini yıkma kararı veren Mustafa Kemal'in komutanlara verdiği direktif “süratle düzenli ordu ve süvari birlikleri meydana getirmek” oldu (Atatürk, 2011, s. 344). Albay Refet Bey'e İçişleri Bakanı görevi uhdesinde olmak üzere; Afyonkarahisar, Isparta, Burdur, Denizli, Aydın, Menteşe ve Antalya sancakları ile Konya ili, Silifke ve Niğde sancakları ve Adana Merkez sancağının sorumluluğu verildi (Kaya, 2013, s. 39). Afyonkarahisar'dan kuzeye doğru Karadeniz'e kadar olan bölümde de Albay İsmet Bey hem Genelkurmay Başkanı hem de Batı Cephesi Komutanı olarak görevlendirildi. 10 Kasım 1920'de Bilecik'e giden Albay İsmet Bey, Kuva-yı Milliye unsurlarının düzenli ordu birliklerine dönüşümü faaliyetlerini başlatmak ve mevcut askerî birliklerin yeniden tertiplenme hazırlıklarını yönetmek üzere çalışmalara başladı. Bir ülkeyi işgalden kurtarmak için en gerekli unsur olan ordunun hazırlanması safhasında bazı kişi ve oluşumların bu gelişmeyi reddederek isyan etmesi de bu sürecin bir parçası oldu.

Millî Mücadelenin başlamasından itibaren Anadolu'da da değişik çapta çok sayıda ayaklanma girişimi ve isyan görülmüştür. Kuva-yı Milliye unsurları işgalci düşman ordularıyla çatışma içerisindeyken aynı zamanda değişik kaynaklarca yönlendirilen isyanlarla da mücadele etmek zorunda kalmıştır. İkinci Anzavur İsyanı (16 Şubat-19 Nisan 1920), Düzce, Bolu, Hendek ve Adapazarı İsyanları (13 Nisan-23 Eylül 1920), Yozgat Çapanoğlu İsyanı (15 Mayıs-30 Aralık 1920), Konya İsyanı (2 Ekim-22 Kasım 1920), Cemil Çeto Olayı (20 Mayıs-7 Haziran), Pontus Ayaklanması (1919-1923), BMM'nin açılışından sonra yaşanan bu isyanlardan bazılarıdır (Dinçer, 2011, s. 117). BMM Hükümetlerince alınan tedbirlerle, çıkarılan yasalarla isyanları önleme girişimlerinde bulunmuş ancak silahlı güç noksanlığı nedeniyle bazı isyanlarla uzun zaman uğraşmak zorunda kalmıştır. İsyanların bastırılmasında düzenli ve güçlü bir orduya sahip olmayan BMM'nin en büyük yardımcısı Kuva-yı Milliye'yi oluşturan çeteler, milisler ve bunların liderleri olmuştur. Garip bir tecellidir ki bu gruplar arasında en fazla yararlılıkları görülen Demirci Mehmet Efe ve özellikle Çerkez Ethem Bey, düzenli orduya katılma emirlerini reddedip itaatsizlik ve isyan etmişlerdir.

Demirci Mehmet Efe, kesin bir bilgi olmamakla beraber muhtemelen 1883-1886 yılları arasında Nazilli'ye bağlı Pirlibey Köyünde doğmuştur. Demirci ustası olması nedeniyle Demirci Mehmet Efe

olarak tanınan zeybek, askerde iken bir yüzbaşığı yaralayıp firar etmiş, daha sonra bir kişiyi öldürmüş ve sonunda dağa çıkarak eşkıya olmuştur. Cesareti ve kahramanlığı ile bulunduğu çetenin liderliğine yükselerek Ödemiş, Aydın ve Denizli bölgesinin en tanınmış eşkıyalarından biri olmuş ve bulunduğu ortamlarda çevresine çok zarar vermiştir. Yunan işgallerinin başladığı günlerde sessiz kalmış, daha sonra yakın çevresindekilerin tavsiye ve telkinleri ile Kuva-yı Milliye'ye katılmıştır (Cura, 2004, s. 51-57). Otoriter ve acımasız özelliklerinin de etkisiyle bölgesinde Kuva-yı Milliye'ye azami katılımı sağlamış, Aydın ve çevresinde Yunan birliklerini en büyük zararı veren unsurların başında gelmiştir. İlerleyen tarihlerde çeşitli yörelerdeki isyanların bastırılmasında üstün yardımları görülmüştür.

Bölgedeki çeteleri, silahlı unsurları düzenli ordu bünyesinde toplamak için çalışmalara başlayan Albay Refet Bey'in çağrıları genelde olumlu karşılanmış ve kabul görmüştür. Bu bağlamda emrindeki kuvvetlerden üç yüz kişilik bir süvari alayı kurarak Güney Cephesi Komutanlığı emrine girmesi istenen Demirci Mehmet Efe başlangıçta bu teklifi kabul etmiştir. Ancak kendisiyle irtibata geçen Çerkez Ethem Bey ile haberleşmelerinden sonra bu kararından vazgeçmiştir. Gelişmeleri dikkatle izleyen Albay Refet Bey, iki grubun bir araya gelip daha tehlikeli olaylara neden olabileceğini değerlendirip Mustafa Kemal Paşa'nın da onayını aldıktan sonra Demirci Mehmet Efe'ye bir tasfiye harekâtı planlamıştır. 16 Aralık 1920 günü Efe'nin bulunduğu Dinar yakınlarındaki İğdecik Köyüne baskın yapılmış, askerlerle silah çatışmaya girmeyen Efe yanındakilerle beraber köyden kaçmıştır. Bir süre sonra teslim olan Efe'nin Nazilli Dualar Köyünde ikametine izin verilmiş ve gözetim altında tutulmuştur. Herhangi bir can kaybı yaşanmadan, vatandaşların birbirine zarar vermeden bastırılan bu itaatsizlik eylemi, Albay Refet Bey'in anlayışlı ve saygılı tutum gösterdiği Demirci Mehmet Efe'nin, sekiz yüz silahlı adamı olduğu halde çatışmayı tercih etmeyen sağduyulu kararı ile kan dökülmeden sonlandırılmıştır (Ertuna, 1974, s. 210-212). 5 Eylül 1922 günü Nazilli'nin düşman işgalinden kurtuluşuna birey olarak katılan Demirci Mehmet Efe'ye 24 Ocak 1924 tarih ve 400 numaralı yasaya istinaden istiklal madalyası verilmiştir. Bazı kaynaklarda ölümüne kadar maaş bağlandığı yönünde bilgiler olan Efe, 5 Şubat 1961 tarihinde Nazilli'de vefat etmiş, cenazesi resmî bir törenle kaldırılmıştır (Akcan, 2015, s. 5, 10).

Batı ve Güney Cephesinin en büyük milis kuvvetine sahip olan Çerkez Ethem Bey'in tasfiyesi ise bu kadar sakın ve kansız sonlanamamıştır. Gediz taarruzu dönemine kadar Anadolu'da yaşanan iç isyanların bastırılmasında büyük pay sahibi olan Çerkez Ethem Bey, Kafkas kökenli bir ailenin çocuğu olarak Bandırma'da doğmuş, askerlik hizmetini yaparken aldığı eğitimle subay vekili olarak görev yapıp sonra tekrar Bandırma'ya dönmüştür. Muvazzaf asker olmayıp, İran ve Irak'ta Teşkilat-ı Mahsusa elemanı olarak görev yaparken yaralanmış, Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle evine dönmüştür (Çerkez Ethem, 2000, s. 7). Daha önce sorun yaşadığı İzmir Valisi Rahmi Bey'den intikamını almak için oğlunu kaçırıp zamanında oldukça değerli olan elli üç bin lira fidye almak suretiyle ismini duyurmuştur (Uzun, 2008, s. 14). Para karşılığı topladığı elemanlarla ve temin ettiği silahlarla güçlü bir süvari birliği oluşturmuş, kendini "*Salihli Cephe Komutanı*" ilan ederek ile cephede görev almıştır. İç isyanların bastırılmasında elde ettiği başarılar nedeniyle Ankara üzerinde etkili olmaya çalışan ve ağabeyleri ile birlikte müstakil çalışma arzusu gösteren Çerkez Ethem Bey, Yozgat isyanını bastırdıktan sonra bu isyandan sorumlu tuttuğu Ankara Valisi Yahya Galip Bey'in cezalandırılmak üzere kendisine gönderilmesini istemiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın buna onay vermemesi üzerine Yozgat'ta: "*...Ankara'ya dönüşümde Büyük Millet Meclisi Başkanı'nı Meclis önünde asacağım...*" (Atatürk, 2011, s. 321) diyecek kadar pervasız ve tehlikeli bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir.

Çerkez Ethem Bey'in Yeşil Ordu ve Bolşevik Taburu ile olan bağlantısı da Millî Mücadelenin kritik dönemlerine işaret etmektedir. Gizli bir yapılanma olan ve Mustafa Kemal Paşa'nın bilgisi dahilinde kurulan Yeşil Ordu zamanla iç isyanlarla mücadele amacının dışına çıkarak tehlikeli bir oluşuma doğru yönelmiştir. Dönemin en güçlü silahlı unsurlarından birinin başında bulunan Çerkez Ethem Bey'in de cemiyete girmesinin neden olacağı büyük tehlikeyi fark eden Mustafa Kemal Paşa'nın isteğiyle cemiyet kapatılmıştır. Bu kapsamda Eskişehir'de kurulmuş Bolşevik Taburunun varlığından uzun süre haberi

olamayan BMM Hükümeti'nin konu ile ilgili bilgi talebi Çerkez Ethem Bey tarafından cevapsız bırakılmıştır (Uzun, 2008, s. 96). Kuva-yı Milliye sürecinin hemen her anında BMM'ye, Mustafa Kemal Paşa'ya ve cephe komutanlarına karşı direnç göstermesi ile dikkat çeken Çerkez Ethem Bey, düzenli ordunun bir parçası olmayacağını kesin bir dille iletmiştir (Genelkurmay Başkanlığı, 1966, s. 68-78). Konu ile ilgili BMM'deki görüşmelerde yeni yapılanma hakkında olumsuz görüş bildirenler arasında kardeşleri Tefik ve Saruhan Milletvekili Reşit Beyler de yer almıştır. Dahası Çerkez Ethem Bey kendisini "*Umum Kuva-yı Seyyare ve Kütahya Havalisi Kumandanı*" ilan ederek müstakil bir birlik olduğu mesajını vermiştir.

Eskişehir'de bir değerlendirme toplantısı düzenleyen Mustafa Kemal Paşa, Çerkez Ethem Bey'in olmadığı ancak kardeşi Reşit Bey'in bulunduğu ortamda katılanların görüş ve düşüncelerini dinlemiş, bir anlaşma yolu bulunması için çaba göstermiştir. Reşit Bey, Kuva-yı Seyyare'ye iyi muamele edilmediğinden şikâyet ederek Cephe Komutanının bir emir vermeden önce kardeşinin görüşünü alması gerektiğini söyleyerek ne zaman ve ne emir verilecekse önceden Kuva-yı Seyyare'nin bilgilendirilmesini belirtmiştir. Böyle bir sevk ve idare yöntemi olmadığını vurgulayan Albay İsmet Bey komutan olarak ne zaman ve nasıl emir vereceği konusunun kendi yetkisinde ve sorumluluğunda olduğunu, ayrıca defalarca iletmesine rağmen sivil idareye müdahale alışkanlığını bırakmamalarından şikayetçi olmuştur. Bir kez daha Kütahya'ya bir heyet gönderilip olayı daha fazla büyümeden kapatmak için çareler araştırılmıştır.

Kütahya'da Çerkez Ethem Bey ve kardeşi Tefik Bey ile görüşen heyet dönüşte verdiği raporda Kuva-yı Seyyare birliklerinin isteklerini aktaran olumlu görüşler yazmış, sadece savunma durumunda bulunan bu gruba para yardımı yapılması, ortamın sakinleşmesi için Albay Refet Bey ile Albay Fahrettin Bey'in komutanlık görevlerinden alınması gerektiğini belirtmiştir (Şişman, 2020, s. 96). Olayların bir anlaşmayla halledilmesi için çaba harcanırken Çerkez Ethem Bey Bursa üzerinden İstanbul'a bir telgraf çekmiş ve İstanbul Hükümetine bağlılıklarını iletmiştir. Bir telgraf da Demirci Mehmet Efe'ye göndererek tüm Kuva-yı Milliye unsurlarının birlikte isyan etmesi teklifinde bulunmuştur. Bu andan itibaren Batı Cephesi ile tüm irtibatını kesmiştir (Özdemir, 2019, s. 237). İki aya yakın süre çözüm için görüşmelerin sürdüğünü vurgulayan Mustafa Kemal Paşa, tüm iyi niyetli girişimlere rağmen düzenli ordunun bir parçası olarak hiyerarşiyi kabul etmeyeceğini açıklayan Çerkez Ethem Bey'e karşı bir askerî harekât kararı almıştır.

Batı Cephesinin bazı birlikleri 29 Aralık 1920'den itibaren Kütahya civarına tertiplenirken Kuva-yı Seyyare Gediz'e çekilmiş ve savunma hazırlıklarına başlamıştır. Çerkez Ethem Bey'e özel bir telgraf çeken Albay İsmet Bey "*...BMM'nin teklifi üzerine biraderlerinizle beraber emin gördüğünüz şekil ve tertipte çekilmenizi hem şerefiniz ve hayatınız için hem Seyyar Kuvvetler mensupları için en münasip addediyorum. Bugün başka bir hal çaresi kalmamıştır...*" (Kocatürk, 2000, s. 225) ifadeleri ile son kez uyarıda bulunmuştur. Batı ve Güney Cephelerine bağlı birliklerden oluşan bir takip kuvveti ile Kuva-yı Seyyare'ye karşı harekât başlatılmış, ufak çaplı çatışmalar sürerken birkaç gruba bölünen asi unsurlar değişik yönlerde geri çekilmişlerdir. Yunan ordusunun Bursa-Uşak hattında genel bir taarruza geçmesi nedeniyle Batı ve Güney Cephesi Komutanları kendi savunma bölgelerine geri dönmüşler, isyanı önleme harekâtını sürdürmek amacıyla Yarbay İzzettin görevlendirilmiştir. Bunu fırsat bilen asilerin hücumu ile şiddetli çatışmalar yaşanmış, Yunan birliklerinin Anadolu içlerine yayıldığı günlerde Türk birlikleri birbiriyle çatışmaya devam etmiştir. Kuva-yı Seyyare birimlerinden bazıları savaşı bırakıp teslim olmuş, kayıplar arttıkça zayıf duruma düşen Çerkez Ethem Bey geri çekilmeye başlamıştır. BMM'nin 8 Ocak 1921 tarihli toplantısında Çerkez Ethem Bey ve kardeşleri Tefik ile Reşit'in vatan haini oldukları hakkında karar alınırken, Reşit Bey'in milletvekilliğinden ihraç edilmesi de kararlaştırılmıştır (Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM] Zabıt Ceridesi, 1921, s. 228; Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi [BCA], 1921). Takip harekâtı sorumluluğu alan Albay Refet Bey 22 Ocak 1921 tarihinde isyancıları saf dışı bırakmış,

bazıları teslim olan bazı yaralı ele geçirilen unsurların bir bölümü de Çerkez Ethem Bey ile beraber Yunan ordusunu sığınmıştır (Uzun, 2008, s. 191).

Yunanlılarla anlaşarak bölgeyi terk eden Çerkez Ethem Bey ve kardeşleri, Ankara İstiklâl Mahkemesi tarafından vatana ihanet suçuyla yargılanarak 9 Mayıs 1921’de gıyabında idama mahkûm edilmiştir. İzmir’in kurtarılmasından önce Yunanlılar tarafından Atina’ya götürülen ve daha sonra Suriye ve Ürdün’e geçen Çerkez Ethem Bey Amman’a yerleşmiştir. 1938’de çıkarılan af gereği yurda dönmesine izin verilmesine rağmen dönmemiş ve 7 Ekim 1949’da Amman’da hayatını kaybetmiştir (Kuşun, 1993, s. 276).

Birinci İnönü Savaşı (6-10 Ocak 1921)

Düzenli ordu ile isyancılar arasında yaşanan çatışma dönemini dikkatle izleyen işgalci Yunan ordusu, kendisi için en uygun olarak gördüğü bir tarihte ileri harekâta geçmek için hazırlıklarına devam ediyordu. Bu arada Yunanistan’da yaşanan siyasi gelişmeler ve Venizelos’un yenilgiye uğradığı seçimler Yunan ordusunda da önemli gelişmelere neden oldu. Yunan “Küçük Asya” Ordusunda “Venizelosçu” olarak bilinen bazı komutan ve subaylar görevlerinden alındı hatta bazıları tutuklandı. Ordu içinde bir zafiyet olarak görülecek bu duruma rağmen, yeni iktidarın Türkiye üzerindeki planlarında bir değişiklik olmadı. Tahtını geri alan Kral Konstantin, başta İngiltere olmak üzere desteğini aldığı batılılara Venizelos’tan daha gayretli olacağını taahhüt eden bir kraldı (Bayur, 1973, s. 74). Yunanistan’ın yeni Başbakanı Dimitri Rallis de hem batılı müttefiklerinin desteğine sahip olmak hem de gövde gösterisi yapmak arzusunu hissettirdi. Tüm bunlara rağmen Yunan Küçük Asya Orduları Komutanlığını hareketlendiren asıl gelişme, Türk ordusunun yeniden yapılanma sürecinde bulunduğu bir dönemde iç isyanlarla ve özellikle Çerkez Ethem Bey’in isyanıyla uğraşırken personel, malzeme ve zaman kaybederek kötü bir duruma düşmesi oldu.

Yunan işgallerinin genişlemesine paralel olarak Eskişehir ve daha sonra Ankara yönünde muhtemel bir Yunan hücumunun önlenmesi için düşünülen savunma hatları İnönü civarında yer almaktaydı. Eskişehir’e 40 km. kadar mesafede bulunan İnönü, batı-doğu yönünde ulaşımın sağlandığı demiryolu hattının geçtiği ve Eskişehir yaklaşıma istikametini tıkayan kritik bir yerleşim noktasıdır. Bursa-Bilecik yönünden geliyecek Yunan hücumları için savunma düzeni alan Batı Cephesi Komutanlığı, asıl savunma hattını İnönü mevzilerinde düşünmüş ve savunma hazırlıklarını bu bölgede yoğunlaştırmıştı. Nitekim 6 Ocak 1921 günü Bursa yönünden başlayan Yunan ilerlemesi, örtme kuvveti olarak savunan birlikleri geriye doğru atarak 10 Ocak’ta İnönü’ye ulaşmıştı. Batı Cephesi Komutanlığının asıl düşüncesi, kış şartlarının etkili olduğu günlerde isyancılarla çatışmayı sürdüren Kütahya bölgesindeki birliklerinin İnönü’ye yetişmesini sağlamak ve tüm unsurlarla İnönü mevzilerini savunmaktı.

Türk askerinin ne kadar zor şartlarda savaştığı, nasıl bir ortamda Yunan işgaline direndiğinin en net açıklaması bizzat Batı Cephesi Komutanı tarafından şu şekilde aktarıldı: “...*giderken iki günde aldığımız mesafeyi bir günde alarak askeri yürütüyorum... Asker çok yorgun halde geliyor. Birlikler dağılmadan, dayanılabilecek bir halde muharebe meydanına yetişsin diye tertipler alıyorum. Yorgun bitkin bir halde istasyona yetişen askeri, adeta zorla iterek vagonlara bindiriyoruz. İndirilirken de böyle. Kollarından çekerek zorla indirdik. Asker bu kadar yorgun ve bitkin vaziyette...*” (İnönü, 2006, s. 231). Yunan kayıtlarında “*Avgin Savaşları*” (Trikupis, 2001, s. 75) olarak yer alan Birinci İnönü Savaşı sonunda, mevzi üstünlükler ele geçiren Yunan birliklerine direnç gösteren Türk birlikleri, özellikle mevziin güney kesiminde başarılı oldu. İnönü’nün kuzeyinde bulunan Poyra Köyüne kadar ilerleyen ve yer yer Türk mevzilerinin içine giren Yunan birlikleri, takviye kuvvetlerinin gelmemesi ve Türk birliklerinin savunma

hattında güçlü direnişi nedeniyle 11 Ocak'tan itibaren eski mevzilerine geri çekilerek savaşı sonlandırmış oldu.

Yunanların prestij kaybetmesine neden olan bu zafer doğal olarak Yunan ordularınca küçümsendi. İki yüzden fazla Yunan askerinin hayatını kaybettiği çatışmalar bir savaş olarak değil bir çeşit keşif harekâtı olarak duyurulmaya çalışıldı. Önü Savaşından yenik olarak geri çekilme esnasında geçtiği yerlerde zulüm, işkence ve yıkıma neden olması, köylülerin eşya ve hayvanlarını çalması ise içinde buldukları ruh halinin bir göstergesi oldu.

Mustafa Kemal Paşa'nın özellikle vurguladığı ve hazırlanmasını emrettiği süvari birlikleri de Batı Cephesi düzenli ordu savaşlarında ilk defa burada kullanıldı. Sınırlı sayıda, henüz tam eğitilememiş ve teçhiz edilememiş birlikler, vazifelerini en iyi şekilde yerine getirmeye çalıştı. *"...kaçan düşmanı Bursa istikametinde takibe memur edilen süvari tümenleri düşman gerilerine sarktıkları gibi daha sonra Gediz cihetine ve Dumlupınar gerilerine, Banaz Ovasına doğru akınlar da yapmışlardır. Bu derin hareketler, büyük süvari birliklerimizin ileride büyük işler başaracak istidada sahip olduklarını göstermişti..."* (Altay, 1949, s. 10) şeklinde görüşlerini açıklayan Albay Fahrettin Bey ve diğer süvari komutanlarının gelecek muharebeler için umut ve güveni arttı. Türk ordusunun kuruluş aşamasında gerçekleştirdiği ve tamamen düzenli ordu birliklerinin görevlendirildiği bu ilk savaşından galibiyetle çıkması, yakın tarihinde aldığı yenilgilerle moral bozukluğu ve eziklik yaşayan Türk Milleti'nin mücadele azim ve kararlılığını kamçladı. Bu zaferi kutlamak için Batı Cephesi komutanı İsmet Bey'e bir tebrik telgrafi gönderen Mustafa Kemal Paşa, bütün erlere ve subaylara BMM'nin en içten tebriklerini ilettiler (TBMM Zabıt Ceridesi I, s. 281). Mustafa Kemal Paşa ve BMM Hükümetinin prestijini artıran bu başarı, ülke içindeki karşıt görüşleri sustururken yabancı devletlerin Türkiye'ye ve Millî Mücadeleye bakışını olumlu yönde değiştirmesini sağladı.

Sonuç

Türk Kurtuluş Savaşının (İstiklal Harbinin) kritik ve hassas bir sürecini oluşturan Kuva-yı Milliye dönemi, Mondros Ateşkes Antlaşmasının maddelerini gerekçe göstererek Anadolu'yu işgale başlayan İtilaf Devletleri ve onların yönlendirdiği Yunanistan'a karşı başlatılan bir halk direnişidir. Kimi yörede efelerin, haksızlığa sessiz kalamayan gazilerin liderliğinde, kimi bölgede kadınların komutasında, bazen din adamlarının çağrısıyla bazen de takma isimlerle görev yapan subayların emriyle son gücüne kadar mücadeleye girişmiş, Doğu ve Güney Cephelerinde büyük başarılar elde etmiştir. Batı Cephesinde ise özellikle İngilizlerin desteği ile işgalleri genişleten Yunan ordularına karşı bir süre sonra geri çekilmek zorunda kalmıştır. BMM'nin açılışından itibaren düzenli bir ordu kuruluşunun kaçınılmaz olduğunu vurgulayan Mustafa Kemal Paşa, az sayıdaki askerî birliği yeniden teşkilatlandırmaya çalışırken dış yardımlardan faydalanmayı da ihmal etmemiştir. Gediz taarruzu ile ortaya çıkan durum Kuva-yı Milliye'yi sonlandırıp düzenli orduya geçiş zamanının geldiğini göstermiş, bu değişime büyük çoğunlukla uyulmasına rağmen Demirci Mehmet Efe ve asıl olarak Çerkez Ethem Bey isyan ederek düzenli ordu bünyesine girmeyi reddetmiştir.

Bu gelişme üzerine isyancı gruplarla silahlı mücadele kaçınılmaz olmuş, Batı ve Güney Cephesi birlikleri isyanı bastırmakla görevlendirilmiştir. Demirci Mehmet Efe'nin anlayışlı ve çatışma istemeyen tutumu nedeniyle kan dökülmeden halledilen birinci soruna rağmen, Çerkez Ethem Bey'in isyanı uzun süreli ve etkili olmuş, gereksiz can kayıplarına ve malzeme israfına yol açmıştır. Anadolu'yu işgalden kurtarma yolunda tek bir erin dahi çok kıymetli olduğu bir toplumda yüzlerce vatan evladı kişisel hırslar yüzünden can vermiş, son derece kısıtlı mühimmat, silah ve teçhizat boş yere telef edilmiştir. Geçmiş başarılarla dolu da olsa çete liderliği ile askerî birlik komutanlığının çok farklı kavramlar olduğunun anlaşılması ülkeye pahalıya mal olmuştur. Dikkat çeken diğer ayrıntılar ise Çerkez Ethem Bey'in İstanbul Hükümeti ile irtibatını sürdürmesi ve Yunan birlikleri ile teslimiyet protokolü yaparak teslim olmasıdır. Bu arada

Kuva-yı Seyyare bünyesinde bulunan asker kökenli ve sivil komutanlar, çatışmaların başlangıcında Çerkez Ethem Bey'i ordu birlikleri ile çatışmadan vaz geçilmesi konusunda ikna edememiş, etkili olamamış veya sessiz kalmışlardır. İlerleyen günlerde Kuva-yı Seyyare içinde yer alan pek çok kişi isyandan vazgeçip teslim olmuş ve düzenli ordu saflarında mücadeleye devam etmiştir.

Çerkez Ethem Bey'i tasfiye harekâtı ve düzenli ordu kuruluşunu reddeden isyancı gruplara karşı sürdürülen mücadele 1921 yılı başlarında başarı ile tamamlanmıştır. Millî Mücadele tarihinde üzücü bir sayfa olarak yer alan bu olaylar sadece BMM Hükümetini meşgul etmemiş, destek ve yardımlarıyla isyancı grupların yanında yer alan Yunan ordusu tarafından da dikkatle izlenmiştir. Aynı dönemde Yunanistan'daki iç siyasi gelişmeler sonucunda Küçük Asya Ordusundaki emir komuta yapısında da değişiklikler yapılmıştır. Eskişehir ve sonrasında Ankara'yı hedef alan bir ileri harekât için henüz karar verilmemiş olmasına rağmen, Türk ordusunun Çerkez Ethem Bey'in isyanıyla uğraşırken personel, malzeme ve zaman kaybederek kötü bir duruma düşmesini fırsata dönüştürme düşüncesi ortaya atılmıştır. Yunanlılar harekât bölgesinde ocak ayındaki hava koşullarına göre hazırlıksız bir taarruz harekâtının yapılmasının pek uygun olmayacağını bilmelerine rağmen, bu süreçte Türk ordusunun savunma mevzilerinde tutunamayacağı düşüncesiyle, 6 Ocak 1921'den itibaren Eskişehir ana istikametinde hücumla geçmişlerdir.

Bazı kesimlerde Türk savunma hatlarının içine giren ve birliklerin geri çekilmesini sağlayan Yunan birlikleri, takip eden günlerde bekledikleri takviyelerin gelmemesi ve Türk birliklerinin İnönü bölgesindeki savunma hattındaki başarılı direnişi sonucu 10/11 Ocak'tan itibaren geri çekilerek savaşı sonlandırmıştır. Yunan ordu komutanlığının bölgede yaşananları yanlış değerlendirerek zamansız bir hücumla geçmesi, Çerkez Ethem Bey'in gücünü bilerek diğer askeri birliklerin herhangi bir varlık göstermeyeceklerini düşünmeleri böyle bir yenilgiye neden olan hatalardır. Beklemedikleri bu yenilgiyi bir savaşın değil keşif harekâtının sonucu olarak göstermeye çalışsalar da Birinci İnönü Savaşı yerli ve yabancı kaynakların çoğunda Türk ordusunun galibiyeti olarak aktarılmıştır.

Bir bütün olarak ele alındığında Mustafa Kemal Paşa'nın liderlik özelliklerinin etkilerinin görüldüğü bir dönem geçirilmiştir. Batı Cephesini iki bölüme ayırması, sıklet merkezi olarak düşündüğü batı bölümüne komutan olarak Albay İsmet Bey'i tercih etmesi, süvari birlikleri oluşturulması yönünde emir vermesi ve Çerkez Ethem Bey'in tasfiyesi için uygun zamanda harekete geçmesi dikkate değer kararlarıdır. Sonuç olarak; yeni kurulmakta olan Türk ordusunun Batı Cephesinde Yunan ordusuna karşı icra ettiği ilk muharebeden galip çıkması, düzenli ordunun önemini ispat etmiştir. Millî Mücadele tarihinin önemli aktörlerinden olan Kuva-yı Milliyeciler vazifelerini tamamlamış, düzenli ordu birliklerinden oluşan Türk ordusu hayata geçirilmiş ve Türkiye Cumhuriyeti ordusunun ilk çekirdekleri İnönü Savaşında atılmıştır.

Kaynakça

- Abadan, Y. (1972). *Mustafa Kemal ve çetecilik*, İstanbul: Varlık Yayını.
- Akcan, E. (2015). Millî Mücadele'den sonra Demirci Mehmet Efe. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 57, 1-16. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/623772>.
- Altay, F. (1949). *İstiklal harbimizde süvari kolordusu*. İstanbul: Cumhuriyet Matbaası.
- Altay, F. (1970). *10 yıl savaş ve sonrası*. İstanbul: İnsel Yayınları.
- Armaoğlu, F. (1983). *20. yüzyıl siyasi tarihi 1914-1980*. Ankara: İş Bankası Yayını.

- Atatürk, M. K. (2011). *Nutuk*. Z. Korkmaz (Yay. haz.). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Atay, F. R. (1955). *Atatürk'ün bana anlattıkları*. İstanbul: Sel Yayınları.
- Aydemir, Ş. S. (1977). *Tek adam Mustafa Kemal, C.2*, (6. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA). (1921). Kuvve-i Seyyare eski kumandanı Ethem ve kardeşleri Tefrik ile Reşit'in vatana ihanetlerinden dolayı hükümetin bu konudaki resmî açıklamasını havi karar. 30. 18. 1. 1. / 2. 27. 3. (1337/1921, 08 Ocak).
- Bayur, Y. H. (1973). *Türkiye Devletinin dış siyaseti*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.
- Burgaç, M. (2018). Gediz Taarruzu ve Sonuçları. *History Studies*, 10(1), 47-60. Erişim adresi: <http://www.historystudies.net/dergi//gediz-taarruzu-ve-sonuclari2018024ac240d.pdf>.
- Cebesoy, A. F. (2011). *Bilinmeyen hatıralar, Kuva-yı Milliye'nin iç yüzü*. O. S. Kocahanoğlu (Yay. haz.). İstanbul: Temel Yayınları.
- Coşkun, A. (1996). *Kuva-yı Milliye'nin kuruluşu*, İstanbul: Cumhuriyet Yayını.
- Cura, B. (2004). *Demirci Mehmet Efe* (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: file:/// C:/Users/User/Downloads/145824%20(1).pdf.
- Dinçer, H. (2011). TBMM'nin açılması ve yeni Türk Devletinin kuruluşu. T. F. Ertan (Ed.). *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* içinde (s. 113-123). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Ercan, Y. (1985). Kuva-yı Milliye'nin yapısı ve niteliği üzerine bir tahlil. *İkinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri* içinde (s. 229-239). Ankara: Genelkurmay Başkanlığı.
- Erdem, N. (2009). *Yunan tarihçiliğinin gözüyle Anadolu harekâtı 1919-1923* (Doktora Tezi). Erişim adresi: file:///C:/Users/User/Downloads/239189.pdf.
- Erdem, Ş. C. (2002). *Sadrazam Damat Ferit Paşa* (Doktora Tezi). Erişim adresi: <https://katalog.marmara.edu.tr/eyayin/tez/T0047581.pdf>.
- Eroğlu, H. (2009). *Türk İnkılâp Tarihi*, (3. bs.). Ankara: Savaş Yayınevi.
- Demirel, S. (2019). *Türkçe telaffuz sözlüğü*. İstanbul: RTÜK Yayını.
- Ertuna, H. (1974). *Türk İstiklal Harbi C. 6, İstiklal Harbinde ayaklanmalar (1919-1921)*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Ethem, Ç. (2000). *Anılarım*. İstanbul: Berfin.
- Genelkurmay Başkanlığı (1966), *Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi, C. 2, Ks. 3*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Genelkurmay Başkanlığı (1984), *Türk Silahlı Kuvvetleri tarihi, TBMM hükümeti dönemi, C. 4, Ks. 1*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- İnönü, İ. (2006). *Hatıralar*. İstanbul: Bilgi Yayınları.
- Kaya, H. (2013). Millî Mücadele ve Refet (Bele) Paşa. *KHO Bilim Dergisi*, 23(2), 21-59. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/khobilim/issue/34211/378190>.
- Keskin, A. (2020). Ankara'da yeni bir meclis açılması ve mebusların seçimine ilişkin belge. *Askerî Tarih Araştırmaları Dergisi*, 18(32), 185-189. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/askeritarih/issue/56159/773313>.
- Kocatürk, U. (2000). *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi kronolojisi 1918-1938*, (3. bs.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.

- Kurat, A. N. (1990). *Türkiye ve Rusya*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını.
- Kurşun, Z. (1993). *Çerkez Ethem*. İslâm Ansiklopedisi C. 8 içinde (s. 275-276). İstanbul: Türk Diyanet Vakfı Yayını.
- Kuvayimilliyeye. (t.y.). Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlük içinde. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr>
- Macmillan, M. (2004). *Paris 1919*. (B. Dişbudak, Çev.). Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Nadi, Y. (1978). *Kurtuluş Savaşı anıları*. İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Okur, M. (2011). Gümrü, Moskova ve Kars antlaşmaları çerçevesinde Ermeni sorunu üzerine genel bir değerlendirme. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8, 73-90. Erişim adresi: https://www.kafkas.edu.tr/dosyalar/sobedergi/file/008/6_0.pdf.
- Özdemir, H. (2019). *Savaşta ve barışta Kemal Atatürk*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Seyfeli, E. (1996). Millî Mücadele'nin ilk kurşununun Hatay'da atılması ve Mustafa Kemal Paşa. *Atatürk Araştırmaları Merkezi Dergisi*, 12(35), 397-405.
- Şişman, M. E. (2020). *Hâkimiyet-i Milliye gazetesine göre Millî Mücadele döneminde isyanlar (1920-1921)* (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <file:///C:/Users/User/Downloads/629446.pdf>.
- Tavukçu, İ. (2019). *Millî Mücadele'de İnönü Muharebeleri* (Doktora Tezi). Erişim adresi: <file:///C:/Users/User/Downloads/609267.pdf>.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (1921). Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa'nın birinci kuvvei seyyare kumandanı Ethem Bey'in isyankârane harekâtı hakkında beyanatı. *TBMM Zabıt Ceridesi*, I, 7/131, s. 228. (1337/1921, 08 Ocak).
- Türkmen, Z. (2001). İzmir'in işgali olayı ve Yunanlıların XVII. Kolordu mensuplarına yönelik gasp ve yağmalama hareketi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 121-155. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/219169>.
- Trikupis, N. ve Papulas, M. (2001). *Yunan generallerinin itirafları*. A. Şenel, (Tas.). Ankara: Berikan Yayınları.
- Turan, Ş. (1998). *Türk Devrim Tarihi, 2. kitap*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Turan, Ş. (2004). *Türk Devrim Tarihi, 1. kitap*. (2. bs.). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Uzun, Z. (2008). *Millî Mücadele'de Çerkez Ethem ve Kuva-yı Seyyare'nin faaliyetleri (1919-1920)* (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <file:///C:/Users/User/Downloads/234589.pdf>.

Extended Abstract

Purpose

This article is about the Turkish National Struggle and the instance of the process that leads to the war of independence in the occupied Anatolian lands. At the end of First World War, The Armistice Treaty of Moudros was signed in October 31, 1918 which ended the war between the Ottoman Empire and the

Allies. In accordance with the Treaty, the Allies have started occupations and invaded Anatolia but the occupation of İzmir by the Greek army on May 15, 1919 became the turning point. Patriotic Turkish people have formed armed resistance groups for regional liberation which were called as “Kuva-yı Milliye (National Forces)”. Later on, these units were terminated and a new regular army was established under the command of Turkish Grand National Assembly. It is aimed in this article to study this transition process until the First Battle of İnönü that forced Greek army to retreat for a while.

Design and Methodology

It can be mentioned about three periods in this theoretical study. The first one is the appearing of the Kuva-yı Milliye (National Forces). These forces were armed resistance groups which formed by patriotic people and some former-retired officers who have come together for regional liberation and were not under a military command. Of course, it was not possible to withstand powerful occupation forces for a long time and to put an end to the occupations with such formations.

Second period is about the decision for terminating Kuva-yı Milliye (National Forces) and transfer all these units to the regular army. In general, the majority of Kuva-yı Milliye (National Forces) units complied with this decision but Mehmet Efe the Blacksmith and Çerkez Ethem (Ethem the *Circassian*) refused to join the regular army and rebelled. Colonel Refet Bey who was responsible for the region as the commanding officer planned a purge operation for them. Mehmet Efe did not prefer to fight although he had eight hundred armed men and because of his prudent decision the operation completed without bloodshed. Although long-time negotiations took place to find a peaceful solution, he didn't change his mind. Inevitably an operation was launched against Mobile Forces which ended in the elimination of the rebels, some surrendering and joining the regular army and some of them taking refuge in the Greek army with Çerkez Ethem.

Last period of this study is about the First Battle of İnönü. This war takes place in many Greek publications as Battle of “*Avgin*”. İnönü is a small but critical town which is 40 km. away from Eskişehir. The railway line in the west-east direction passes from here and blocks the approach direction of Eskişehir and Ankara. Considering the possibility of the expansion of Greek invasions, defense lines were prepared around İnönü in order to prevent a possible Greek attack towards Eskişehir and then Ankara.

Findings

The term “Turkish Kuva-yı Milliye (National Forces)” includes two basic meanings during the Turkish War of Independence. In simple meaning these forces refer to armed units and irregular formations that have gathered together to resist the occupation. In deep meaning it mentions about all the material and spiritual forces of a nation. The leader of Turkish National Struggle Mustafa Kemal Pasha has been in contact with Kuva-yı Milliye (National Forces) and he has made attempts to spread these formations with which he constantly communicates throughout Anatolia. According to him it was a temporary formation and he had to support this dispersed structure due to current conditions.

The Turkish Grand National Assembly, which was opened in Ankara, became an important step to provide the necessary military formation for the War of Independence. Beginning from the opening, new decisions for military operations have started to be implemented. The Western Front was divided into two sections as Western and Southern Fronts. Colonel İsmet (İnönü) Bey was assigned to the command of the Western Front and Colonel Refet (Bele) Bey was assigned to the command of the Southern Front.

Çerkez Ethem, whose troops (Mobile Forces) stood up to the Greek attacks and local rebellions successfully, was one of the most important leaders of the Kuva-yı Milliye (National Forces). But when he has refused to join the new regular army, an operation was launched against him and his Mobile Forces which ended in the elimination of the rebels. Meanwhile, the Greek units were ordered to attack Eskişehir and Afyon directions and on January 9, 1921, they attacked the Turkish defense positions at İnönü. Fierce battles took place, Greek soldiers captured some Turkish defense positions around İnönü but they surprised and troubled by unexpected Turkish resistance. Due to non-arrival of Greek reinforcements and the strong resistance of the Turkish troops in the defense lines, they retreated to their old positions and ended the war.

Research Limitations

The limitation of this study is primarily considered as time because of the Turkish National Struggle has spread over a wide period. For this reason, information such as individuals, group leaders, detailed events are not included in the section describing the Turkish Kuva-yı Milliye (National Forces) period. In this study it was examined a period starting with the occupation of İzmir by Greeks, the rebel of Çerkez Ethem and ending with the First Battle of İnönü.

Implications (Theoretical, Practical and Social)

The First Battle of İnönü, which took place one hundred years ago and constituted an important part of the Turkish National Struggle, couldn't get enough value in the Turkish public opinion. Despite this, there are more detailed studies and information in Greek documents not only about the war but also Çerkez Ethem. This war was a Greco-Turkish war, so it is important to learn about the war from Greek sources. Learning Greek as a foreign language will provide a great advantage for investigating that period.

Originality Value

The period that mentioned in this article can be summarized in four items:

1. Resistance of Turks to occupations: The term of Turkish Kuva-yı Milliye (National Forces) identifies material and spiritual power of Anatolian people. The occupation forces and especially Greece didn't expect that amount of reaction from civilian people.
2. Domestic situation in Greece and its reflections to military operation: Greece was in a situation which there were political problems and confusion. General elections were held in Greece and the Prime Minister Eleftherios Venizelos lost the election. This result also led to significant developments in the Greek army. Some commanders and officers known as "*Venizelist*" in the Greek Asia Minor Army were dismissed and some were arrested. Despite this situation will be seen as a weakness in the army, the new cabinet didn't change occupation operations in Anatolia.
3. The First Battle of İnönü: This war, in which more than 200 Greek soldiers lost their lives, was declared by the Greek officials not as a war but as a small-scale reconnaissance operation. It was notable that the Greek soldiers have caused persecution, torture and destruction while withdrawing from the area of conflict.
4. The leadership of Mustafa Kemal Pasha: He has divided the Turkish Western Front into two sections. He has appointed Colonel İsmet Bey as the commander of the western section where

he has thought that part as the main area of operation. Months ago, he has ordered to form cavalry units for an assault and counter attacks. He has waited for the appropriate time for launching operation to Çerkez Ethem.

Araştırmacı Katkısı: Rıdvan BAL (%100).